

CURRICULAIRE INBEDDING VAN MAATSCHAPPELIJK ENGAGEMENT IN VLAANDEREN – EEN (PRILLE) LANDSCHAPSVERKENNING

DATUM: juni 2020

OPGEMAAKT DOOR: Linde Moriau (VUB)

1. Inleiding & achtergrondinformatie

Met het doel in kaart te brengen op welke manier de diverse Vlaamse hogescholen en universiteiten werk maken van een gericht beleid betreffende curriculaire inbedding van maatschappelijk engagement (ME), werd in maart-mei 2020 een bevraging uitgevoerd. De enquête werd via mail verspreid via het Vlaams Service-Learning netwerk en ingevuld door diensthoofden en staf- / projectmedewerkers onderwijsontwikkeling en ondersteuning UCLL, UGent, UHasselt, KDG Hogeschool, KULeuven, Artevelde HS, Vives Hogeschool, UAntwerpen, Odisee, VUB. De bevraging voor dit rapport werd afgesloten in mei 2020 en houdt geen rekening met evoluties in de afzonderlijke instellingen na deze datum.

2. Bevindingen

2.1 Koepeltermen en pijlers voor curriculaire inbedding van maatschappelijk engagement

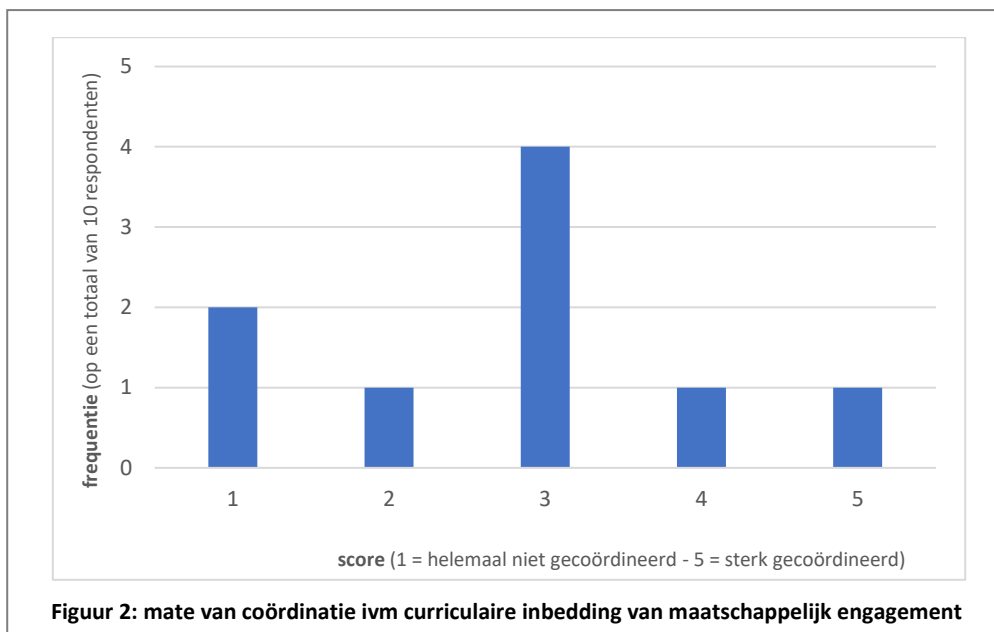
Er zijn diverse koepeltermen in gebruik voor maatschappelijk geëngageerde onderwijsbenaderingen: Community Service Learning, Service-Learning, Civic Learning, duurzaam onderwijs, leerresultaat wereldburgerschap, leren door maatschappelijk engagement, Community Engaged Research & Learning. De pijlers die centraal staan in deze onderwijsstrategieën verschillen van instelling tot instelling. Kernwoorden die worden aangehaald (zie woordenwolk) verwijzen zowel naar de maatschappelijke opbrengsten, de meerwaarde voor de participerende studenten als een aantal specifieke / onderscheidende waarden of ontwerpprincipes.

- **MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE** - kernwoorden: maatschappelijk engagement, gemeenschapsgerichtheid / dienstverlening aan de buurt/gemeenschap, dienen/engageren, kwetsbare groepen, impact, maatschappelijke relevantie
- **MEERWAARDE VOOR STUDENTEN**- kernwoorden: leren van studenten (uit praktijk), competenties verwerven, blikverruiming, professionele insteek
- **(WAARDEN)KARAKTER** - kernwoorden: duurzaamheid, wederkerigheid, kritisch, reflectief, authentiek, collaboratief, reciprook, onderzoeksverweven

2.2 Coördinatie van curriculaire inbedding van maatschappelijk engagement

Op de vraag of curriculaire inbedding van maatschappelijk engagement op gecoördineerde wijze plaatsgrijpt, is de respons erg divers (zie onderstaande frequentietabel). Gemiddelde score voor de 10 respondenten is 2,4 op een schaal van 5 (min: 1 = helemaal niet gecoördineerd – max: 5 = sterk gecoördineerd).

De overgrote meerderheid van de participerende instellingen (8/10) heeft een centraal aanspreekpunt voor vragen en/of ondersteuning in verband met curriculaire inbedding van maatschappelijk engagement. Gemiddeld is dit het geval sinds 2,5 jaar (min: 1 jaar - max: 5 jaar). In de meeste gevallen (71%) gaat het over een structureel ingebed aanspreekpunt, veelal binnen de dienst onderwijsbeleid. Het gaat gemiddeld genomen over één FTE, al is de 'bestaffingsgraad' erg uiteenlopend (min: 0% - max: 310%).

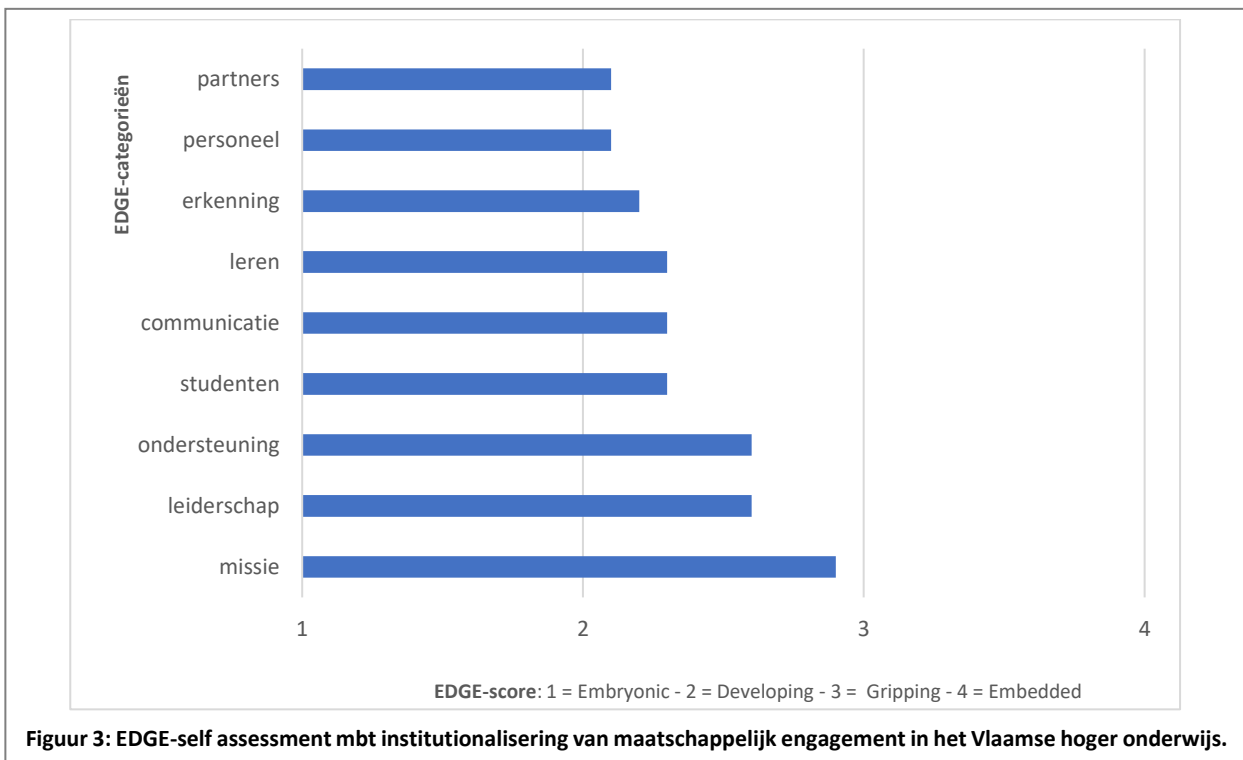
Belangrijkste activiteiten van het centraal aanspreekpunt/team, zijn:

- visieontwikkeling
- actieplan (door)ontwikkelen
- (inter)nationale netwerken verkennen en verstevigen
- lerend netwerk uitbouwen en onderhouden
- partnermapping en netwerking
- good practices in kaart brengen, opvolgen, delen en ontwikkelen

- verkennen van mogelijke financieringskanalen
- in kaart brengen en oplossen van juridische, verzekeringsmatige, logistieke, HR, ... drempels
- voorzien in ondersteuningsaanbod voor opleidingen en individuele docenten
- ontwikkelen van pedagogische en administratieve instrumenten/handleidingen
- fungeren als aanspreekpunt en bruggenbouwer
- voorzien in interne en externe communicatie
- kwaliteitsmonitoring ontwikkelde onderwijsinitiatieven

2.3 Inbedding van maatschappelijk engagement

Volgens de EDGE-rubric is een instellingsbreed institutionaliseringsbeleid rond maatschappelijk engagement 'in ontwikkeling' in het Vlaamse hoger onderwijs. Gemiddelde score over de verschillende categorieën bedraagt 2,4/4. De situatie in de verschillende instellingen is wel sterk uiteenlopend (minimum gemiddeld: 1,8/4 – maximaal gemiddelde: 2,9/4).

Items die het best scoren zijn de verwijzing naar het belang van maatschappelijk engagement in de **missieteksten**, het **leiderschap** hieromtrent en de **ondersteuning** die wordt voorzien.

Missie (2,9/4) = Maatschappelijk engagement komt bij de meeste instellingen voor in visie/missie teksten en strategische plannen (slechts bij 1/10 niet). De meeste instellingen hebben een instellingsbreed beleid (6/10) rond ME opgezet. In 2/10 instellingen wordt ME als

prioritair agendapunt aangehaald en zijn er concrete succesindicatoren geformuleerd in dit verband.

Leiderschap (2,6/4) = De meeste instellingen hebben gezag dragende / gewaardeerde voortrekkers wat betreft maatschappelijk engagement (slechts bij 1/10 niet).

Ondersteuning (2,6/4) = De meerderheid van de instellingen (7/10) zette een formele structuur op voor het gecoördineerd ontwerpen en opvolgen van ME-initiatieven. Doch blijven de hulpbronnen en omkadering eerder beperkt.

De laagste scores betreft de actieve betrokkenheid en stem van maatschappelijk **partners** in de genomen initiatieven, het bereik van de initiatieven om **personeel** te informeren en/of betrekken en de formele **erkenning** van initiatieven en/of betrokkenheid.

Partners (2,1 /4) = In bijna alle instellingen (9/10) werd een start gemaakt met het in kaart brengen van maatschappelijke noden en interesses en worden initiatieven genomen om de instelling meer open te stellen voor maatschappelijke actoren. Ook hiervoor blijven vrijgemaakte middelen eerder beperkt en slecht 1 keer wordt aangehaald dat deze informatie ook echt wordt meegenomen in het op/bijstellen van strategische plannen. In geen van de instellingen lijken minderheidsgroepen en/of diverse maatschappelijke stakeholders op systematische wijze te worden gehoord en betrokken bij beleidsvorming.

Personeel (2,1/4) = In bijna alle instellingen (9/10) wordt voorzien in een formeel dan wel informeel aanbod om personeelsleden te informeren en betrekken bij activiteiten gericht op ME. De initiatieven bereiken slechts een beperkte groep. Meer incentives lijken nodig om deze groep uit te breiden.

Erkenning (2,2/4) = In vele instellingen (5/10) wordt werk gemaakt van een formele erkenningsstrategie mbt ME. Toch zijn er ook nog heel wat instellingen (3/10) waar personeelsleden op geen enkele manier worden erkend of gevaloriseerd voor hun betrokkenheid in ME.

De mate waarin initiatieven worden genomen om bij te **leren** over maatschappelijk engagement, de interne en externe **communicatie** hieromtrent en de mate waarin **studenten** worden gestimuleerd om deel te nemen aan maatschappelijk geëngageerde (onderwijs)activiteiten scoren gmiddeld.

Leren (2,3/4) = Verschillende instellingen bieden formele professionaliserings- en/of vormingsactiviteiten aan (5/10). Vaak (3/10) ontbreken een gecoördineerde aanpak en/of systematische opvolging. Een minderheid (2/10) geeft aan niet af te weten van formele professionaliserings- en/of vormingsactiviteiten binnen de eigen instelling.

Communicatie (2,3/4) = De meeste instellingen lijken ook in hun interne en/of externe communicatie belang te hechten aan ME. In de meeste gevallen blijft deze communicatie sporadisch en anekdotisch eerder dan dat het deel uitmaakt van een doelgerichte communicatiestrategie, opgezet om het strategisch belang van ME onder de aandacht te brengen.

Studenten (2,3/4) = In geen van de instellingen is het ME-aanbod toegankelijk voor alle studenten. Studenten worden slechts in beperkte mate (zowel formeel als informeel) aangemoedigd, erkend en/of gevaloriseerd voor de initiatieven die ze zelf opzetten en/of participatie in initiatieven die vanuit de instelling wordt opgezet. Wel worden er in alle instellingen stappen in die richting gezet.

In de **SWOC-analyses** vallen bijkomend volgende aandachtspunten op:

BELANGRIJKSTE ZWAKTES / UITDAGINGEN:

- Versnippering, vele vragen waaraan tegemoet moet worden gekomen.
- Onvoldoende capaciteit (menselijk kapitaal ea resources).
- Weinig duurzame financieringsmogelijkheden.
- Gebrek aan doelgerichte opschaling-/verankeringsstrategie.

BELANGRIJKSTE STERKTES / OPPORTUNITEITEN:

- Voldoende draagvlak, zowel vanuit het beleid als vanuit de praktijk.
- Onderwijsbeleidsplannen, instrumenten en netwerken voorhanden om trapje hoger te schakelen.
- Maatschappelijk Engagement als ‘Trojaans paard’: biedt mogelijkheid om in één moeite aan diverse doelen te werken (internationalisering, duurzaamheid, netwerking, outreach, ...)

3. Conclusies & aanbevelingen

Om in te spelen op zowel het bestaande ambitie met betrekking tot als draagvlak, expertise en opportuniteiten aanwezig voor de verdere uitbouw van een duurzaam en toekomstgericht curriculair aanbod rond maatschappelijk engagement, dient zowel de TOP-DOWN ondersteuning als de capaciteit voor het opschalen van BOTTOM-UP initiatieven verder te worden uitgebouwd.

Inzetten op actieve betrokkenheid van maatschappelijk partners in de ontwikkeling van verdere initiatieven en het uitwerken van strategieën voor het formeel erkennen van initiatieven en betrokkenheid komen uit deze bevraging naar voor als prioritaire verbeterpunten. Het Vlaamse - en bij uitbreiding Europese - Service-Learning Netwerk zou hieromtrent Good Practices kunnen samenbrengen ter inspiratie.